

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

**PEDAGOGIK OLIIY TA‘LIM MUASSASALARIDA TA‘LIM JARAYONINI
TASHKIL ETISHDA AMALIYOT BILAN UZVIYLIGINI TA‘MINLASH
MASALALARI**

**Respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya
2024-yil, 15-oktyabr**

**Republic-wide scientific and scientific-technical conference
ISSUES OF ENSURING INTEGRATION WITH PRACTICE IN
ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN INSTITUTIONS OF
PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION**

October 15, 2024

1974 2024
**Республиканскую научно-техническую конференцию на тему
«РОЛЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА
ВЗАИМОСВЯЗИ С ПРАКТИКОЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ»,
которая состоится 15 октября 2024 года**

JIZZAX – 2024

7-rasm. 2017 – 2024 yillarda O‘zbekiston OTMlarida tahsil olayotgan xorijlik talabalar

Ta‘lim tashkilotlari qayta tashkil etilgan hollarda ularning mol-mulki yangi tashkil etilgan ta‘lim tashkilotiga huquqiy vorislik asosida o‘tkaziladi. Ta‘lim tashkilotlari tugatilganda ularga tegishli mol-mulk kreditorlarning talablari qanoatlantirilgandan so‘ng, agar qonunchilikda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo‘lsa, muassislarga (ishtirokchilarga) qaytariladi.

Xulosa qilish mumkinki zamonaviy ta‘lim muassasalarining raqobatbardoshligini ta‘minlashda, jumladan, moddiy-texnik bazasini yaxshilashda, ta‘lim sifatini ta‘minlashda, pedagogik va ilmiy faoliyatda yuqori natijalarni qayd etgan xodimlarni rag‘batlantirishda ta‘lim muassasasining byudjetdan tashqari manbalarni shakllantirishga bo‘lgan ehtiyoji tobora ortib bormoqda. Buning uchun biznesga yo‘naltirilgan qo‘shimcha dasturlar asosida ta‘lim xizmatlari taklifini kengaytirish, imtiyozli kreditlar, ilmiy-tadqiqot va innovatsion loyihalar uchun e‘lon qilingan grant mablag‘lari hamda investitsion fondlardan samarali foydalanish mavjud muammoni bartaraf etishning muhim yechimidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston respublikasining 23.09.2020 yilda qabul qilingan “Ta‘lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli Qonuni. <https://lex.uz/docs/-5013007>
2. Шимятихина Л.Ю. “Менеджмент и экономика образования” учебное пособие/ Растов н/Д.: Феникс, 2015.
3. Гордеева Д.С., Дектярова Н.А. Экономика образования: учебное пособие/ Челябинск:” Цицеро” 2017.
4. M.X.Saidov Oliy ta‘lim muassasalarini moliyalash. Toshkent. “Moliya” 2020 yil.

UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MAKTABLARIDA O‘QUVCHILARNI XALQARO BAHOLASH DASTURLARIGA TAYYORLASHNING YUTUQ VA KAMCHILIKLARI

Ablyakimova Refide Izmerovna

*Jizzax davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi,
Maktab menejmenti kafedrasi kata o‘qituvchisi*

Abduxoliqova Marjona Ixtiyor qizi

*Maktab menejmenti yo‘nalishi 2-kurs talabasi, Jizzax DPU
E-mail: abduxoleqovamarjona@gmail.com*

Annotatsiya:

Ushbu maqolada biz jahonning eng rivojlangan top mamlakatlari o‘z ta‘lim tizimlarini rivojlantirishda amalda sinab kelayotgan STEAM ta‘lim texnologiyasi bilan tanishamiz. Va ta‘lim samaradorligini o‘lchash uchun yaratilgan xalqaro baholash dasturlarining O‘zbekistondagi natijaviy tahlillarini ko‘rib chiqamiz.

Kalit so‘zlar: ta‘lim sifati, STEAM, PISA, PIRLS, TIMS, TALIS, baholash, tahlil, bilim, malaka, ko‘nikma.

Аннотация:

В этой статье мы познакомимся с образовательной технологией STEAM, которую фактически апробируют в разработке своих образовательных систем наиболее развитые топ-страны мира. И полученное образование плодотворно.

Ключевые слова: качество образования, STEAM, PISA, PIRLS, TIMS, TALIS, оценка, анализ, знания, компетентность, навыки.

Abstract:

In this article, we will get acquainted with the STEAM educational technology that the most developed top countries of the world are actually testing in the development of their educational systems. And the achieved education is fruitful.

Key words: quality of education, STEAM, PISA, PIRLS, TIMS, TALIS, assessment, knowledge, skills, qualification.

Kirish. Xalqaro baholash dasturlari – butun dunyo bo‘ylab ta’lim samaradorligini va o‘quvchilarning savodxonliklarini tahlil qiluvchi test va shunga o‘xshash topshiriqlar majmuidir. Dasturlar turli yosh ko‘rsatkichlarida va fan turkumlarida o‘z tadqiqotlarini olib boradi. Xolbuki uning bir nechta turlarini ko‘rib chiqamiz:

1. PIRLS (Progress in International Reading and Literacy Study) – boshlang‘ich 4-sinf o‘quvchilarining matnini o‘qish va tushunish darajasini baholash tizimidir. Davriy ravishda har 5 yilda o‘tkaziladi: 2001, 2006, 2011, 2016 va 2021. Unda baholash 3 ta darajaga bo‘linadi: yuqori daraja -550 ball; o‘rta daraja -475 ball; quyi daraja -400 ball. Xalqaro baholash dasturlari ichida O‘zbekistonda birinchi bo‘lib PIRLS tadqiqoti o‘tkazilgan bo‘lib sababi shuki dastur ta’lim tizimiga to‘laligicha mos kelardi.

2. PISA (The Programme for International Student Assessment) – 15 yoshli o‘quvchilarning o‘qish, matematika va tabiiy yo‘nalishdagi fanlardan savodxonliklarini amaliyotda qo‘llay olish darajasini baholovchi tizim. PISA tadqiqoti testdan iborat bo‘lib, unda bir necha xil test turlari mavjud: bir javobli, bir nechta javobli, qisqa yoki batafsil javob yoziladigan, biror muammoning yechimi bo‘yicha fikrlar keltiriladigan. Tadqiqot har 5 yilda bir marotaba tashkil etiladi. O‘zbekistonda bu dastur birinchi marotaba 2021-yil sinov tariqasida, 2022-yil esa rostakamiga o‘tkazildi. Buning natijalari esa bir yildan so‘ng, ya‘ni joriy yil oxirida e‘lon qilinadi.

3. TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) – 4- va 8-sinf o‘quvchilarining matematika va tabiiy yo‘nalishdagi fanlardan o‘zlashtirish darajasini baholovchi dastur bo‘lib, tadqiqot ta’lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi (IEA) tomonidan tashkil etiladi. Dastur har 7 yilda o‘tkaziladi va hozirgacha 7 marotaba tashkil etilgan bo‘lib, navbatdagi 8-tadqiqot 2023-yilda o‘tkazilishi ko‘zda tutilgan. Natijalar 1000 ballik shkalada o‘lchanib, o‘rtacha natija 400-500 ball.

4. TALIS (The Teaching and Learning International Survey) – rahbar va pedagog kadrlarning umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida o‘qitish va ta’lim olish muhitini hamda o‘qituvchilarning ish sharoitlarini o‘rganuvchi dastur.

Asosiy qism. Dastlab xalqaro baholash dasturlari nima uchun ishlab chiqildi va butun dunyo bo‘ylab sinov tadqiqotlari olib borilmoqda? Bizga ma‘lumki, bozor iqtisodiyoti rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar boshqa sohalar qatorida ta’lim tizimini ham tubdan isloh qilishib, hozirgi XXI asr texnika va texnologiya davrining ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta’lim tizimlarida STEAM texnologiyasini qo‘llashmoqda. STEAM ta’lim texnologiyasi amaliyotga joriy etilgach uning qay darajada samara berganini baholash uchun Xalqaro baholash dasturlari ishlab chiqilgan. Va tadqiqotlar bosqichma-bosqich olib borilmoqda. Xo‘sh STEAM ta’lim texnologiyasi nima? STEAM – an‘anaviy ta’limdan farqli ravishda bilimlarni alohida emas, o‘zaro mutanosib holda olib borishni ta‘minlab, tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik, san‘at va matematika fanlarini uyg‘unlikda olib boruvchi o‘qitish uslubi.

Bizning ta’lim tizimida STEAM ta’lim texnologiyasi “Fin ta‘limi” negizida shakllanib, hali adaptatsiya davridan samarali o‘tib olganicha yo‘q. Sababi xalqaro baholash dasturlaridan yuqori natijalarni olib kelayotgan Finlandiya ta’lim tizimi bilan bizning ta’lim tizimida anchagina farqlar bo‘lib, ularni amaliyotda to‘laligicha qo‘llash imkoniyati bizda mavjud emas. Balki shuning uchundur, qilayotgan sa‘y-harakatlarimiz biz kutgan natijani berganicha yo‘q.

Amaliyotda ta’lim samaradorligini va xalqaro baholash dasturlariga tayyorgarlik jarayonlarini O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasi huzuridagi **Ta’lim sifatini baholash bo‘yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish Milliy markazi** amalga oshiradi va nazorat qiladi. Milliy markazning bajarishi zarur bo‘lgan vazifalari:

- xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish hamda muvofiqlashtirishda O‘zbekiston Respublikasining vakili sifatida ishtirok etish;

- ta’lim tizimida o‘qish, matematika va tabiiy yo‘nalishdagi fanlardan savodxonlik darajasini rivojlantirishning innovatsion metodlarini ishlab chiqish va joriy etishga yo‘naltirilgan ilmiy izlanishlar olib borish;

- ta'lim sifatini baholash sohasida xalqaro aloqalarni o'rnatish, xalqaro loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish, xalqaro ilmiy anjumanlar va simpoziumlarni tashkil etish va o'tkazishda ishtirok etish;

- ta'lim sifatini baholash sohasida fundamental va amaliy tadqiqotlar o'tkazish;

- ta'lim sifatini baholash bo'yicha tadqiqotlarni ilmiy va uslubiy jihatdan qo'llab-quvvatlash;

- umumiy o'rta ta'lim muassasalarining xalqaro tadqiqotlarda muvaffaqiyatli ishtirok etishini ta'minlash;

O'zbekistonda umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarni xalqaro baholash dasturlariga tayyorlash juda muhim hisoblanadi. Sababi 2030-yilgacha top 30 talikka kirish va ta'lim samaradorligini 50 % ga oshirish eng muhim vazifa etib belgilangan. Vaholanki bu jarayon hozirga qadar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda va erishilgan yutuqlarimiz quyidagilar:

1. Xalqaro standartlarga rioya qilish: ta'lim tizimining barcha bosqichlarida xalqaro standartlarga mos o'quv reja va dasturlar, qo'llanmalarining ishlab chiqilishi, ular orqali o'quvchilarning savodxonliklarini oshirish va kompetensiyalarni shakllantirish;

2. Multimedialar va texnologiyalar: texnologik vositalar va AKT dan foydalanib samarali dars jarayonini tashkil qilish va turli multimedialar, internet resurslari, interaktiv darsliklar yaratish va ular yordamida ta'lim oluvchilarni qiziqitirish;

3. Xalqaro hamkorlik: umumiy o'rta ta'lim maktablarida xalqaro hamkorlik muhim ahamiyatga ega bo'lib, mahalliy o'qituvchilar bilan bir qatorda xorijlik o'qituvchilarni jalb qilish va ular bilan yaqin aloqalar o'rnatish.

Biz bu kabi yutuqlardan quvonar ekanmiz, shu qatorda kamchiliklar tahlilini ham keltirishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi:

1. O'rganish tillari: xalqaro baholash dasturlari uchun o'quvchilar ingliz tilini yaxshi bilishi talab qilinadi. Agar o'quvchilarning til bilish darajasi past bo'lsa, tabiiyki bu test natijalariga ham o'z ta'sirini o'tkazadi.

2. Resurslar: xalqaro ta'lim resurslarining kamligi va ularni o'zbek tiliga o'girish ehtiyojining yuqoriligidir. Bu muntazam ravishda xorij adabiyotlaridan tanishib borishni taqozo etadi.

3. Qayta tashkil etish: bu eng dolzarb muammo hisoblanadi. Biz shu vaqtgacha baholash dasturlariga tayyorlanib kelamiz. Lekin natija haliham yuqorilagani yo'q. Vaholanki xalqaro baholash dasturlarida birinchiliklarni egallab kelayotgan mamlakatlar esa hech qachon tayyorgarlik ko'rishmaydi. Balki, ta'lim sistemalarini moslashtirishgan va shu orqali yuqori natijalarga erishganlar. Bizning eng katta muammomiz ham ta'lim sistemasini xalqaro baholash dasturlariga moslamaganimizdir.

Xulosa. Xulosa o'rnida shularni aytishimiz mumkinki, xalqaro baholash dasturlarida qatnashish yaxshi, ammo ta'lim sifatini ham e'tibordan chetda qoldirmasligimiz kerak. Buning uchun avvalo yuqori sinf o'quvchilaridan emas, boshlan'ich 1-sinf o'quvchilaridan boshlab ta'lim tizimini tubdan isloh qilish va yangi avlod darsliklarini jahon standartlariga mos ravishda ishlab chiqish zarur. Yana ular xorijiy tillardan bir nechtasini egallashi, AKT dan va ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish kompetensiyasini o'zida shakllantirishi zamon talabadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. X.Ibraimov, M.Qurbonov. Umumiy pedagogika. –T.:TDPU nashriyoti,2023

2. A.B.Radjiyev va boshqalar.O'quvchilar savodxonligini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlar dasturi. Qo'llanma, Toshkent-2019

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.04.2019 yildagi PF-5712-son " O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi " Farmoni...

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 08.10.2019 yildagi PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi Oliy Ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi " Farmoni...

5. <https://uz.wikipedia.org/wiki/PIRLS>
6. https://uz.wikipedia.org/wiki/Xalqaro_o%CA%BBquvchilarni_baholash_dasturi
7. <https://uz.wikipedia.org/wiki/TIMSS>
8. <https://lex.uz/docs/-4097073>

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA ZAMONAVIY DIDAKTIKADAN FOYDALANGAN HOLDA TA'LIM JARAYONINI TASHKIL ETISH

Tursunova Lola Aminjonovna

Jizzax shahar 8-sonli DMTT uslubchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida didaktik o'yinlardan unumli foydalanish va kichik yoshdagi bolalarga mashg'ulotlarni olib borishda ahamiyatli tomonlari ochib berilgan.

Kalit so'z: maktabgacha ta'lim, didaktika, mashg'ulotlar, ta'lim jaryoni, ta'limdan tashqari, tarbiyachi, tarbiyalanuvchi, matematik o'yinlar.

Annotation

This article reveals the important aspects of effective use of didactic games in preschool educational organizations and conducting activities for young children.

Key words: preschool education, didactics, training, educational process, extracurricular, educational, educational, mathematical games.

Hozirgi kunda barkamol avlodni tarbiyalashda yoshlarni intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarishda va ularning har tomonlama rivojlangan shaxs etib etkazish-davlatimizning siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan.

Mamlakatimizda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim tashkiloti tarmog'ini kengaytirish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarni tadbiq etish, bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida bir qator qonunlar va qonun osti hujjatlar qabul qilingan. 2024-yil 30-sentabrda "Maktabgacha ta'lim sifati va samaradorligini yanada oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Prezident farmoni (PF-152-son) qabul qilindi. Farmonga ko'ra, maktabgacha ta'limning davlat ta'lim dasturi doirasida quyidagilar amalga oshiriladi:

- kichik va o'rta guruhlardagi bolalarda kognitiv, psixomotor va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish;

- katta va maktabga tayyorlov guruhlardagi bolalarda bilim olish, kommunikativ va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan o'quv-metodik materiallarni ishlab chiqish.

2026/2027 o'quv yilidan:

- bog'chalar tomonidan Maktabgacha ta'limni boshqarish axborot tizimida bolaning rivojlanish xaritasini yuritish amaliyoti joriy qilinadi;

- maktabga tayyorlov guruhlarni tamomlagan bolalarga ularning rivojlanish xaritasi asosida bir yillik maktabga tayyorlovdan o'tganlik haqida elektron sertifikat berish yo'lga qo'yiladi.

2025-yil 1-avgustgacha:

- maktabgacha ta'limning davlat ta'lim dasturi doirasida ishlab chiqilgan elektron resurslar, audiovizual mahsulotlar va o'quv-metodik materiallar Maktabgacha ta'limni boshqarish axborot tizimida joylashtiriladi hamda ulardan erkin va bepul foydalanish imkoniyati yaratiladi;

- Maktabgacha ta'limni boshqarish axborot tizimida ota-onalar uchun shaxsiy kabinet yaratiladi va unda bolaning rivojlanish xaritasi ma'lumotlarining joylashtirilishi ta'minlanadi.